

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТСЬКА СИСТЕМА ХУДОЖНІХ ПРИНЦИПІВ СІМОНИ ДЕ БОВУАР (РОМАН "ЧАРІВНІ КАРТИНКИ")

Світлана Криворучко

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, вул. Римарська, буд. 19, кв. 19, 61057, м. Харків, Україна,
e-mail: serka7@mail.ru*

Проаналізовано гармонійне поєднання літератури (композиція, поетичне мовлення, мотиви, персонажі) й філософії (екзистенція, проблема вибору, відчуженість, осмислення свободи) в творчості французької письменниці Сімони де Бовуар. Мотиви свободи, екзистенціалістської унікальності, самотності, пошуку духовних зв'язків С. де Бовуар проводить через художній образ головної героїні "Чарівних картинок" Лоранс.

Ключові слова: С. де Бовуар, екзистенціалізм, поетика, художній образ, мотив.

Творчість французької письменниці Сімони де Бовуар (1908-1980) є одним із найяскравіших складників французького екзистенціалізму ХХ ст., а тенденція поєднання літератури й філософії стала провідною для цього напрямку. Письменницю 1954 р. нагородили Гонкурівською премією за роман "Мандарини". У романі С. де Бовуар "Чарівні картинки" відбулося гармонійне поєднання літератури (композиція, поетичне мовлення, мотиви, персонажі) й філософії (екзистенція, проблема вибору, відчуженість, осмислення свободи).

"Чарівні картинки" [1] (1966) художньо продовжують розпочате ще в "Алюзії кохання" [2] (1949) філософське осмислення письменницею сенсу буття, місця жінки в світі чоловіків. Мотиви свободи, екзистенціалістської унікальності, самотності, пошуку духовних зв'язків С. де Бовуар проводить через художній образ головної героїні "Чарівних картинок" Лоранс. У Лоранс письменниця втілює зовнішній ідеальний образ жінки: "Бездоганна дівчинка, ідеальний підліток, досконала молода діва... сама ясність, свіжість, досконалість..." [1, с. 24]. Але цей ідеал є своєрідним символом, або знаком - суто зовнішнім, який С. де Бовуар кодує як "картинку". Статична картинка нагадує журнальні фотографії, які є лише імітацією життя. Отже, "ідеальна" Лоранс - це лише імітація, або маска. А "дійсну" Лоранс С. де Бовуар розкриває через психологічні мотивації. Героїня протягом всього роману намагається пізнати себе, розібратися у власних почуттях, настроях, думках. Одним із визначальних станів душі Лоранс письменниця робить відчуття героїнею пристрасного кохання до Люсьєна (коханця Лоранс). С. де Бовуар зображує кохання як дійсність, а не символічну картинку, наголошуючи на тому, що людина живе повноцінно, лише коли кохає. Отже, на думку письменниці, кохання є сенсом і метою людського життя: "Тоді на багато днів і тижнів я припинила бути картинкою, я була плоттю і кров'ю, бажанням і насолодою" [1, с. 24].

Іпостась кохання всеохопна для Лоранс. Жінка відчуває кохання не до конкретної особи, а взагалі: воно всезагальне екзистенційне джерело, один із векторів людського буття. Кохання в душі Лоранс спрямовано на багато об'єктів. Окрім коханця- Люсьєна, об'єктом кохання Лоранс постає її чоловік Жан-Шарль: "Радість пестошів. Насолода гостра й блаженна. Після десяти років подружжя досконала фізична єдність. Так, але життя це не міняє. Кохання теж гладке, гігієнічне, повсякденне" [1, с. 30].

Чоловік і коханець існують разом в душі Лоранс, кожному з них жінка відводить певне місце в її житті, вони слугують для емоційного розкриття характеру, для самопізнання головної героїні. С. де Бовуар не будує конфлікт на зіткненні онтологічних ролей коханця / чоловіка, їхні функції розчиняються в психологічних інстанціях Лоранс. І саме у внутрішній свідомості героїні відбувається екзистенціалістський конфлікт: як можна примирити відтінки власних відчуттів з іншими персонажами та подіями роману, щоб зберегти свою унікальність.

У "Чарівних картинках" С. де Бовуар підходить до однієї з екзистенціалістських проблем: існування кохання в шлюбі. Цю проблему - порушив ще С. Кьєркегор [3]. У книзі "Алюзія кохання" письменниця простежує право людини на кохання в житті через творчість Сен-Сімона, Фур'є, Жорж Санд і наголошує, що саме романтики поставили проблему поєднання шлюбу з індивідуальними почуттями, яким С. де Бовуар протиставляє О. де Бальзака, що тлумачив шлюб як закон або контракт.

Письменниця цитує С. Кьєркегора, думки якого поділяє, та на якого спирається: "Примирення шлюбу й кохання - це така складна річ, яка потребує... Божественного втручання... Кохання й любовний поштовх з'являються абсолютно стихійно, шлюб же - це обміркований крок... сама стихійна в світі річ має в той же час статися в результаті абсолютно вільно прийнятого рішення" [2, с. 160-161].

С. Кьєркегор будує свої висновки на релігійній етиці кохання. С. де Бовуар зауважує, що данський філософ інтерпретував ситуацію наявності кохання в шлюбі як диво: "Вміти зберегти радість кохання, в той час коли життя звалюється міцним тягарем серйозних проблем на закоханих!" [2, с. 162]. С. де Бовуар підсумовує, що "... рішення люблячого чоловіка про шлюб є актом віри в Бога, якого призвали гарантувати суголосність між почуттями й обов'язком" [2, с. 162].

Роман С. де Бовуар "Чарівні картинки" має складну систему художніх персонажів. Образ головної героїні Лоранс - є центральний. Навколо нього розміщуються інші персонажі, які, з одного боку, мають індивідуальні характери та здаються, на перший погляд, автономними, але, з іншого, вони слугують розкриттю індивідуальності Лоранс, яка є втіленням екзистенціалістської ідеї авторки. Отже, Жан-Шарль (чоловік Лоранс), Люсьєн (коханець Лоранс), Домініка (мати Лоранс),

батько Лоранс, Катрін (дочка Лоранс), сестра Лоранс, Жільбер (коханець матері Лоранс) є своєрідними променями "Сонця" Лоранс. Екзистенціалістські риси простежуються у світосприйнятті головної героїні через її спілкування з іншими художніми образами роману.

Екзистенціалістські філософські аспекти С. де Бовуар проводить через поетикальні мотиви смутку, емоційності, чуттєвості головної героїні, яка повністю сконцентрована на власному внутрішньому світі. Саме її витонченою чуттєвістю пояснюється тактовне ставлення Лоранс до почуттів інших художніх персонажів, оскільки в кожному з них вона зауважує здатність до страждання. Побутове страждання в романі переростає в екзистенційну всеохопну категорію, якій надається сакрального сенсу. Загальність мотиву страждання навіть наближує його до якоїсь "нормативності". Через страждання герої долають внутрішній конфлікт та виходять на інший рівень.

Однак, незважаючи на те, що персонажі страждають у художньому просторі роману, не всі вони здатні трансформувати свої відчуття в акт пізнання. Філософська інтерпретація подій в художньому просторі твору, як акту екзистенціального пізнання, на інтуїтивному рівні властива лише Лоранс та якоюсь мірою її батькові. Лише вона здатна осмислити на трансцендентному рівні підліткові страждання своєї дочки Катрін та її бідної подруги, емоції коханця Люсьєна, якого вона покинула, ревності та прагнення помсти її матері Домініки через те, що її кинув Жільбер.

С. де Бовуар у романі "Чарівні картинки" проводить мотив екзистенційного пізнання через пошук героїнею самої себе. Індивідуальний пошук Лоранс переростає у трансцендентний пошук істини взагалі, який свідчить про еволюцію художнього образу героїні. Лоранс і в професійному (творче мислення рекламанці), і в особистісному напрямках постійно перебуває у стані інтелектуального аналізу: "Я маю знайти цю ідею..." [1, с. 22]. Саме через здатність персонажа до пошуку С. де Бовуар протиставляє Лоранс і її чоловіка Жан-Шарля, який зупинився в своєму особистісному розвитку: "Обличчя у нього розумне, енергійне, але... воно зупинилось, як усі обличчя... Таким він виник одинадцять років тому, таким виникає і зараз..." [1, с. 21-22].

Отже, Лоранс протягом усього твору намагається аналізувати емоції інших персонажів. Її спроби є інтуїтивно інтелектуальним шляхом до пізнання суті речей. Так героїня постійно "досліджує" свою матір Домінік. В образ Домінік С. де Бовуар вводить екзистенціалістські риси через мотиви страждання і болю. У любовному трикутнику Домінік - Жільбер - Патриція матері Лоранс відводиться місце, з одного боку, успішної кар'єристички на утриманні заможного одруженого чоловіка, з іншого, покинутої підстаркуватої коханки. Розрив Домінік і Жільбера через агресивну жагу помсти наближує жінку до абсолютного екзистенційного страждання: "Вони сідають у зоні "спокою"... І раптом крик: - Мерзотник! Мерзотник!... Ніколи б Лоранс не подумала, що мати може так кричати, що взагалі можна так кричати: якийсь поганий театр. В театрі - так, але не насправді, не в житті. Напружений, непристойний голос простромлює "зону спокою": - Мерзотник! Мерзотник!" [1, с. 58-59].

У реакції Домінік Лоранс зауважує ваду, в якій її саму пізніше звинуватить її коханець Люсьєн, і яку героїня буде намагатися подолати протягом усього роману - це нездатність кохати. Мотив кохання проводиться С. де Бовуар як екзистенційне прагнення до близькості людини, яка страждає. Лоранс страждає поруч з матір'ю, але не може наблизитися до неї, оскільки душа Домінік закрита: "Лоранс повільно спускається сходами. Щось тисне в груді, заважає дихати. Вона хотіла б розчинитися в ніжності й печалі. Але у вухах дзвенить крик, вона не може забути злого погляду. Ярість і скривджене марнославство - страждання, таке саме несамовите, як любовний біль, але без кохання... Домініка, чи любила вона коли-небудь?... Навіть страждання не робить її людяною" [1, с. 61-62].

Отже, екзистенційне страждання, на думку С. де Бовуар, в чистому вигляді не гарантує порятунку. Воно є своєрідною сходиною до екзистенційної любові, яка виявляється найвищим сенсом екзистенційного буття.

Дослідження екзистенціалістської системи художніх принципів С. де Бовуар відкриває шляхи до поетикального аналізу інтертекстуальних зв'язків, інтерпретації художніх образів, окресленні ідейних тенденцій у творчості французької письменниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *де Бовуар С. Прелестные картинки / де Бовуар С. [пер. с франц. Л. Зонина]. - СПб : Азбука-классика, 2004. - 224 с.*
2. *Сартр Ж. П. Аллюзия любви / Ж. П. Сартр, де Бовуар С. ; [пер. с франц. В. Колядко, А. А. Сабашникова, И. Малахова, Е. Орлова]. - М. : Алгоритм, 2008. - 240 с.*
3. *Кьеркегор С. Наслаждение и долг / С. Кьеркегор. - Ростов н/Д : Феникс, 1998. - 415 с.*
4. *Криворучко К. Existentialism system of the art principles Simone de Beauvoir (the novel "Wonderful Pictures").*

Стаття надійшла до редколегії 25.04.2010

Прийнята до друку 25.05.2010

EXISTENTIALISM SYSTEM OF THE ART PRINCIPLES OF SIMONE DE BEUVOIR (BASED ON THE NOVEL "WONDERFUL PICTURES")

Svetlana Krivoruchko

Kharkiv National University of Karazin, 19, apt. 19 Rymarska Str., 61057, Kharkiv, Ukraine, e-mail: serka7@mail.ru

The article deals with the harmonious combination of literature (composition, poetical speech, motives, characters) and philosophy (existential, the problem of choice, estrangement, awareness of freedom) in the oeuvre of a French writer Simone de

Beuvoir. Simone de Beauvoir views the motifs of freedom, existential uniqueness, loneliness, search of spiritual bonds via the image of "Fairy Pictures" protagonist.

Key words: Simone de Beauvoir, existentialism, poetics, artistic image, motif.

ЭКЗИСТЕНЦИАЛИСТСКАЯ СИСТЕМА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРИНЦИПОВ СИМОНЫ ДЕ БОУАРА (РОМАН "ПРЕЛЕСТНЫЕ КАРТИНКИ")

Светлана Криворучко

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, ул. Римарская, д. 19, кв. 19, 61057, г. Харьков, Украина, e-mail: serka7@mail.ru

В статье проанализировано взаимодействие литературы (композиция, поэтическая речь, мотивы, персонажи) и философии (экзистенция, проблема выбора, отчужденность, осмысление свободы:) в творчестве французской писательницы Симоны де Бовуар. Изучены авторские стратегии изображения мотивов свободы, экзистенциалистской уникальности, одиночества, поиска духовных связей в художественном образе главной героини "Прелестных картинок". Продемонстрировано, как во внутреннем сознании героини происходит экзистенциалистский конфликт собственных ощущений с другими персонажами и событиями романа, направленный на сохранение своей уникальности.

Ключевые слова: С. де Бовуар, экзистенциализм, поэтика, художественный образ, мотив.